

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. בגלל מתיחות ביטחונית בצפון הארץ אסר הצבא על החקלאים באזור לעבד שדות הקרובים לגבול. לדברי מפקד הצבא באזור, אין הוא יכול להבטיח את שלומם של חקלאים העובדים סמוך לגבול.

בעלי השדות במקום עתרו לבית המשפט וביקשו ממנו לבטל את האיסור. לטענתם, השדות שייכים להם ולכן אסור לצבא למנוע את העבודה בהם. הם הוסיפו ואמרו שהאיסור של הצבא פוגע גם בהכנסתם. בית המשפט דחה את העתירה וקבע שבמקרה זה יש להעדיף את עמדת הצבא.

א. ציין והצג את הזכות שבשמה אסר הצבא לעבד את השדות.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שבשמה הוגשה העתירה לבית המשפט.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. בית ספר מטוים אוסר על התלמידים לנאת משטח בית הספר במהלך שעות הלימודים, ואף לא בזמני ההפסקות. אחד התלמידים יצא משטח בית הספר בלי אישור ונקרא לבירור אצל המנהלת. בבירור טען התלמיד שאיסור זה פוגע באחת מזכויותיו, ואין להעניש אותו על המעשה.

בתשובה לדברי התלמיד אמרה המנהלת שהאיסור נדע לכל התלמידים, הוא נקבע בתקנון בית הספר בהתאם לנוהל משרד החינוך, ואף אושר על ידי המפקח על בית הספר. לכן התלמיד ייענש על הפרת האיסור.

א. ציין והצג את הזכות שמימושה נפגע, לטענת התלמיד.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את המובן של שלטון החוק (פורמלי או מהותי), שבא לידי ביטוי

בתשובת המנהלת.

הסבר כיצד מובן זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. הצג הבדל אחד בין קבוצה אתנית לבין לאום.
  4. הסבר כיצד הקרן הקיימת לישראל (קק"ל) מבטאת את אופייה היהודי של מדינת ישראל.
  5. הצג שתי חובות שיש לכל אדם שחי בחברה דמוקרטית כלפי אחרים (חובות האדם כאדם).
  6. הצג את שני התפקידים של בית המשפט העליון.
  7. הסבר כיצד מדינת ישראל מאפשרת למיעוטים החיים בה לממש את זכויות הקבוצה שלהם בשני תחומים.
- ענה על אחת מהשאלות 8-9.
8. מהו משאל-עם?
הסבר כיצד משאל-עם יכול לממש את עקרון הגבלת השלטון.
  9. הצג את המובן המהותי של הדמוקרטיה (הדמוקרטיה כערך).
הסבר כיצד תחליף החקיקה בישראל מסייע לשמור על מובן זה של הדמוקרטיה.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו. אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד 5), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול א', קרא בעיון את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

תכניות טלוויזיה ישראליות המדמות את המציאות ("תכניות ריאליטי") זוכות לשיעור צפייה גבוה. בשנה האחרונה נדרשו המשתתפים בכמה מהתכניות לאכול בעלי חיים שלפי ההלכה היהודית אסור לאכול. אני סבור שהטלת משימות כאלו על המשתתפים אינה ראויה כמדינה יהודית. ראשית, היא פוגעת באופייה היהודי של המדינה, ושנית, משימות אלה מונעות מאדם שומר מצוות להשתתף בתכניות מסוג זה בניגוד למי שאינו דתי.

אין זה ענייני אם אדם אינו שומר על כשרות המזון שהוא אוכל. עם זאת, מדינת ישראל מתבססת על המורשת היהודית גם אם אינה מחויבת להלכה, ורוב היהודים החיים בה מכבדים את המסורת. לדעתי, מסורת זו היא הבסיס לקיום המדינה, ולכן אני מצפה שערוצי הטלוויזיה הצובריים יחדלו משידור של אפילת שרצים במגמבי, ולא יפגשו ברגשות הציבור ובאופי היהודי של המדינה.

אמצעי התקשורת אמנם טוענים שזכותם להפיק תכניות בלי להגביל את חופש הביטוי שלהם, אולם לדעתי זכות זו אינה מוחלטת. חופש הביטוי של התקשורת מעד לאפשר לה לסקר את המציאות כפי שהיא, אך ערוצי הטלוויזיה מציגים אותה בצורה מעוותת. הם משדרים אכילה של זוחלים וחרקים, ומעבירים את המסר שערכי היהדות כלל אינם חשובים לרוב הציבור. שידור כזה יוצר מתח מיותר בין דתיים לחילונים, ולכן על ערוצי הטלוויזיה להימנע ממנו.
(מעובד לפי מאמר מאתר Nrg, 30/4/2009)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות).

10. הצג את עקרון השוויון.

הסבר כיצד נפגע המימוש של עיקרון זה לדברי כותב המאמר.

11. הצג את גישת "מדינת לאום יהודית-תרבותית".

הסבר כיצד גישת זו באה לידי ביטוי בטענה של כותב המאמר.

12. הצג את תפקיד התקשורת בהבניית המציאות.

הסבר מדוע, לדעת כותב המאמר, התקשורת אינה ממלאת כראוי את תפקידה בהבניית

המציאות.

המשך בעמוד 5

אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל),
קרא את קטע 2 וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 2

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול ב', קרא בעיון את קטע 2, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

לתלמידים במגזר הערבי יש יכולת להגיע להישגים טובים בלימודים, אולם פעמים רבות ניצבים בפניהם קשיים המונעים מהם למומש את יכולתם. אחד הקשיים העיקריים הוא ההתעלמות הממושכת של ממשלות ישראל מהצרכים המיוחדים של הרשויות המקומיות במגזר הערבי. לצערי, קשיי תקציב מונעים בקביעות מרשויות אלו לממן משכורות לכל המורים ולקיים את כל השיעורים הנחוצים, ולכן הישגי התלמידים נפגעים.

הורי התלמידים מנסים ככל יכולתם לפעול למען ילדיהם, אולם ללא הועיל, הם מתאגדים בוועדי הורים, המפקחים על הפעילות של בתי הספר ושל מחלקות החינוך ברשויות המקומיות, אולם לוועדים אלו אין סמכות לחורות על העברת תקציבים. הם אמנם משביתים מדי פעם את הלימודים כדי לגרום לרשויות לתקן ליקויי בטיחות בבתי הספר, אולם השבתות אלו ודאי שאינן תורמות להישגי התלמידים בלימודים. לדעתי, הדרך היעילה ביותר לשיפור מצבו של התלמיד הערבי היא באמצעות התערבות ממשלתית. על הממשלה להכיר בבעיה, ולהעביר במשך שנים ספורות תקציבי חינוך מיוחדים לרשויות המקומיות במגזר הערבי. את התקציבים האלו יעבירו הרשויות לבתי הספר הזקוקים להם, והתלמידים יוכלו למומש את יכולת הלימוד האמתית שלהם.

(מעובד על פי מאמר מאתר Panet, 22/8/2009)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

13. הצג את התפקיד של הרשויות המקומיות במתן שירותי חינוך.

הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

14. מה הן אגודות התנדבותיות (וולונטריות) לפיקוח על פעילות השלטון?

הסבר כיצד מנגנון פיקוח זה בא לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את מדיניות ההעדפה המותקנת.

הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בהצעה של כותב המאמר.

המשיך בעמוד 6

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-20 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. אנגליה היא השפה הנפוצה באירלנד. עם זאת, יש אירים המבקשים להחיות את השפה הקלטית, שהיא השפה העתיקה של אבותיהם. לשם כך הם מפעילים אמצעי תקשורת הפועלים בקלטית, ומקימים פעולות-תדבות שונות בשפה זו.

— ציין והצג את מרכיב הזהות שהתומכים בהחייאת הקלטית רוצים להדגיש. הסבר כיצד מרכיב זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. לכנס של אגודה העוסקת במחקר היסטורי הוזמן חוקר שנוי במחלוקת. הזמנה זו עוררה כעס בקרב חברים רבים באגודה, והם קראו למארגני הכנס לבטל את הזמנת החוקר. בתגובה לקריאה זו הודיעו מארגני הכנס שאחת ממטרותיו היא לחשוף את חברי האגודה לדעות שונות. לכן אף על פי שהעמדות של החוקר חריגות ומנוגדות לדעות של מרבית חברי האגודה, הזמנתו לא תבוטל.

— ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי בדברי מארגני הכנס. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

18. ראשי ממשלה בישראל הציגו בשנים האחרונות את המדיניות החדשה של ממשלתם בנאומים שנשארו מחוץ למשכן הכנסת. הם עשו זאת מפני שחברי הכנסת נוהגים לקטוע בקריאות ביניים נאומים במליאה, הזוכים לסיקור תקשורת.

אחד מחברי הכנסת טען שהתנהגות זו של ראשי הממשלה אינה ראויה במדינה דמוקרטית, משום שקריאות הביניים של חברי הכנסת הן ביטוי לחוסר שביעות הרצון של הציבור מתפקוד הממשלה. לדבריו, הזמנעות של ראשי הממשלה מלנאום לפני הכנסת אינה מאפשרת לכנסת למלא את תפקידיה כראוי.

— ציין והצג תפקיד אחד של הכנסת, שבשמו טען חבר הכנסת. הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

19. לאחרונה נעשו כמה ניסיונות לשנות את דרך בחירת השופטים בישראל. אחת ההצעות הייתה להגדיל את מספר נציגי הכנסת והממשלה בוועדה לבחירת שופטים, כך שהם יהיו רוב בוועדה. מגישי ההצעה טענו שבדרך זו הוועדה תשקף באופן מובהק יותר את העמדות שנבחרו העם מייצגים.

בתגובה להצעה זו אמר משפטן ידוע שהקטנת חלקם של נציגי מערכת המשפט בוועדה תפגע במימוש של אחד העקרונות החשובים המנחים את הפעילות של הרשות השופטת, ולכן יש להימנע ממנה.

— ציין והצג את העיקרון המנחה את הרשות השופטת, שההצעה תפגע במימושו.

הסבר כיצד הפגיעה בעיקרון זה באה לידי ביטוי בקטע.

20. בעולם יש ויכוח בשאלה אם מותר למדינה לפעול בדרכים המנוגדות לדמוקרטיה, כדי להילחם בארגוני טרור. יש הטוענים שהמאבק בטרור מצדיק פעולה המנוגדת לעקרונות הדמוקרטיה, ואילו אחרים טוענים שבשים מקרה אין לפעול בדרכים המנוגדות לדמוקרטיה.

— הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך, ומתבססים על

מושגים מתחום האזרחות. בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה — הצגת עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקה — הצגת שני נימוקים, שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים

נדע מתחום האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצאים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך